

linice ujel prav za tisto nezatno kljukico majhen, še ves rumen kebec z enim samim krepeljčkom tanke nožice. Nikakor ga ni mogel spraviti izmed kljukice in deske. Poizkušal je skočiti — nič; raztegnil komaj za dva prstka dolgi perutnici, da bi zletel. A kako? Slednjič se je obupno prevrnil nazaj na Brancljevo plat in žalostno čivkal na pomoč, ki je ni bilo od nikoder, in visel obešen za lastno nožico. Tudi koklja ga v vsej materinski skrbi in boli ni mogla rešiti. V silni žalosti vidi na dvoršču malo Ludo. Prav nič se ni deklica zmenila za njeno nesrečo. Kako! Saj je poleti sto drugih zabav v hladni senci na dvorišču. Koklja je zaman klicala na pomoč na vse vetrove, skakala noter, skakala vun mimo uboge živalce, a pomoči ni doklicala. Slednjič gre prosit pomoči Brancljevo Ludo.

»Ti ubogi pišček ti!« se začudi, ko vidi malega obešenca onemoglo utripajočega v odprtini. Prav varno ga dvigne, da ne zlomi drobne nožice. Koklja je glasno pritrjevala: Prav, prav! — Ko je pišček stal pokonci, mu prav varno sname deklica krepeljček izpod neusmiljene kljukice. Pišček je zletel veselo za ostalo družino domov. Bolna nožica ga je sicer nekoliko zanašala na stran, a bežal je le in čivkal veselo. Koklja je hitela za njim. Deklica je zadovoljno zrla za obema, potem je na tleh poiskala primerno velik kamen in udarila z njim po kaveljčku ter ga zabila prav v samo desko: »Na! Sedaj ne boš več na poti ubogim piščekom.«

Ta dogodek je povedala Luda doma, pa ji niso verjeli. Šele ko je pritrtil bratec France in se pohvalil, kako je on spomladi na prošnjoo koklje krmil piščeke s hrošči, so mu vsi soglasno pritrtili in pohvalili malo Ludo.

DR. IVAN LAH:

Tomaž G. Masaryk.

redsednik naše bratske zavezne države Češkoslovaške republike — T. G. M a s a r y k — je dandanes eden največjih in najbolj znanih mož v Evropi. Znan je kot velik filozof in učenjak, kot mislec in državnik, predvsem pa kot bojevnik za resnico in pravico. Iz njegovega življenja se učimo, kako visoko se more povzpeti človek s svojo lastno pridnostjo in vztrajnostjo, s poštenostjo in ljubeznijo do svojega naroda. Masaryk je bil sin preprostega kočijaža in je bil v svoji mladosti kovač — in vendar je iz njega postal velik

mož, učenjak, borilec za svobodo in končno predsednik nove Češko-slovaške države.

Rodil se je 7. marca l. 1850. v mestecu Hodoninu na južnem Moravskem prav na meji med Čehi in Slovaki, kakor da mu je bilo že takrat usojeno, da bo postal predsednik države obeh narodov, ki govorita isti jezik in je med njima le toliko razlike, kakor med nami in Srbohrvati. Čehov je okolo 7 milijonov, Slovakov pa 2 milijona. Slovaki živijo v podnožju slovanske Tatre v lepih rodovitnih krajih ob reki Vagu tja do Dunava in segajo tudi na južno Moravo, kjer se spajajo s Čehi. Prav sredi teh krajev, kjer živita češki in slovaški narod pomešano med seboj, stoji Hodonin, Masarykov rojstni kraj. Njegov oče je bil po rodu Slovak in je bil v grajski službi kot kočijaž. Ker pa je bil jako samosvoj in se ni znal prilizovati, je zapustil to službo že l. 1866. Masarykova mati je bila dobra, pobožna žena in je v tej pravi lepi pobožnosti vzgajala tudi svoje otroke. Masaryk je od nje podedoval globoko versko čuvstvo. Družina se je večkrat selila: prebivali so deloma v Hodoninu, pozneje v Mutjenicah, Čejkovicah in v Čejču. Tako je Masaryk na več krajih preživel svojo mladost. Spominja se še danes rad teh lepih dni, ki jih je prebil med preprostim, lepim in dobrim slovaškim ljudstvom.

Mislili so, da bo postal učitelj. L. 1861. je prišel enajstletni deček na nemško realko v Hustopeč, od koder je bila doma njegova mati. Tu je ostal do l. 1863. Ker pa ni bil še dovolj star, da bi bil mogel stopiti na učiteljsiše, bi bil moral do svojega 16. leta čakati doma. Očetu pa ni bilo všeč, da bi sin doma brez učenja postopal, in se je odločil, da ga pošlje na Dunaj učiti se ključalničarstva. A dečku na Dunaju pri ključalničarjih ni ugajalo, zato je pobegnil in se je vrnil domov v Čejč, kjer je takrat družina prebivala. Oče ga je izročil domačemu kovaču, in pri njem se je mladi Masaryk prav marljivo lotil kovaškega posla. Najbrže bi se bil tudi posvetil kovaškemu stanu, da ni bilo drugače usojeno. Nekoč ga je srečal na vasi njegov bivši profesor s hustopeške realke Ludvik in se je začudil, ko je zagledal svojega nekdanjega marljivega učenca s kovaškim orodjem v roki. Začela sta se pogovarjati, in profesor je sam stopil k njegovemu očetu in mu je rekel, da je vendarle škoda, da tak nadarjen dečko ne nadaljuje učenja v šoli in da se ne posveti učiteljskemu stanu. Oče je rekel: »No, pa ga vzemite s seboj!« — Tako je prišel Masaryk v Čejkovicke k ravnatelju Ludviku in je tam postal učitelj. To je bila doba, ko je država še malo skrbela za šolo in učitelje. To je spoznal tudi Masaryk; v šoli pa ga je čimdalje bolj veselilo učenje in sklenil je, da zapusti učiteljski stan in pojde študirat na gimnazijo. Odšel

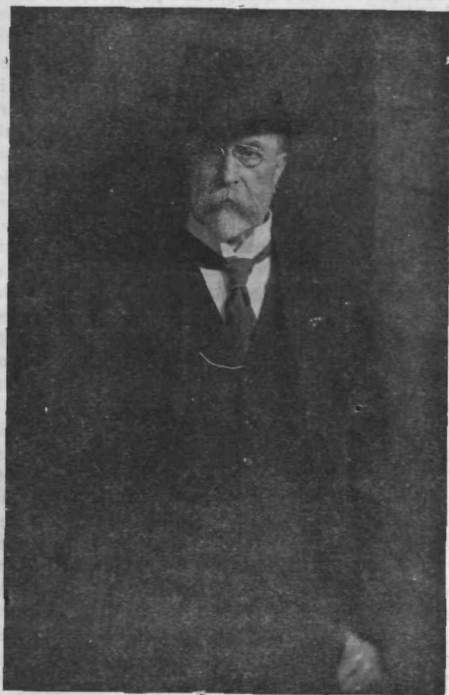
je na gimnazijo v Stražnice, od tam pa v glavno moravsko mesto Brno (1865.)

Brno je bilo takrat skoraj popolnoma nemško mesto, dasi je stalo v sredi slovanske dežele Morave. To Masaryku ni ugajalo. Stanoval je pri nekem črevljarju in je kmalu spoznal, da je to mesto le na videz nemško, da so delavci in rokodelci večinoma domači ljudje, in je začel s svojim gospodarjem zahajati med te ubožne ljudi. Tako se je v njem razvijala ljubezen do preprostega delavskega ljudstva, ki mu je pozneje posvetil svoje delo s poukom in predavanji. Združil je okolo sebe tudi češko dijaštvo in je postal njegov vodja proti nemškemu hujskanju. To pa je bilo takrat strogo prepovedano, in ker je mladi Masaryk povedal v šoli resnico vsakemu v obraz, so ga začeli preganjati, on pa je odšel na Dunaj, kjer je na tamošnji gimnaziji napravil maturo l. 1872. — in se je takoj vpisal na vseučilišče. Medtem je marljivo študiral jezike; poleg češkega, slovaškega in nemškega je znal tudi francoski, poljski in ruski jezik in je pridno čital. Ker je hotel stopiti na orientavno akademijo, torej na tisto visoko šolo, kjer se mladeniči pripravljajo za konzule in poslanike, ki zastopajo domačo državo v tujih krajih, se je naučil še angleščine, italijanščine, srbsčine in arabščine, da bi lahko vršil svojo službo v Aziji ali kje drugod po svetu. Toda take službe so dobili navadno le sinovi plemiških rodovin, grofi in baroni, zato se ni hotel posvetiti temu poklicu, ampak se je začel na vseučilišču pripravljati za profesorski stan. Ker ga oče ni mogel podpirati, se je vzdrževal sam s tem, da je poučeval sinove bogatih rodovin. Ker je bil izredno nadarjen in je umel mnogo jezikov, si je lahko mnogo zaslužil. Pri tem pa je rad zahajal v dijaška društva med svoje znance moravske študente in je svojim tovarišem predaval o raznih stvareh. Dijaki so napravili pod njegovim vodstvom razne krožke za učenje jezikov in so se sami med seboj vzgajali in izobraževali. Kmalu so začeli v društvo prihajati tudi drugi slovanski dijaki, ki so na Dunaju študirali. Na Dunaju pa je živelo tudi okolo 100.000 Čehov, ki so bili večinoma delavci in obrtniki, in Masaryk je hodil rad tudi med nje in jim je marsikaj potrebnega in koristnega razlagal. V onih dunajskih delavskih predmestjih, kjer so same tvornice in delavske družine, so bili zvečer vsi srečni, ako je prišel med ubogo ljudstvo mladi študent s predavanjem.

Leta 1876. je postal Masaryk doktor modroslovja. Rad bi bil šel pogledat široki svet, pa ni imel sredstev. Pa je prišla ugodna prilika. To leto je dokončal gimnazijo eden onih bogatih učencev, ki jih je on posebe doma učil. In starši so poslali Masaryka s svojim sinom na vseučilišče v Lipsko. Masaryk je tu sam študiral s svojim učencem

modroslovje. Prebivala sta v hotelu, kjer je stanovala tudi hčerka nekega ameriškega bančnega ravnatelja iz Broklyna. Prišla je bila v Evropo študirat. Imenovala se je Charley Garriane. Masaryk jo je

Tomaž G. Masaryk.

prosil, da bi tu in tam čitala skupaj angleško, kar je bilo gospodični po volji. Bila je jako izobražena in tako je prišlo do zaroke: ona se je vrnila v Ameriko, Masaryk pa je odšel na Dunaj, da bi nastopil tam profesorsko službo. V tem času je napisal tudi svoje prvo učeno delo

in je hotel postati profesor na vseučilišču. Ker pa ta zadeva ni bila takoj rešena, se je odpeljal v Ameriko po svojo nevesto. Poročil se je v Broklynu in se je vrnil z ženo na Dunaj. Od te dobe se je po ameriški navadi pisal T. G. Masaryk, ker je k svojemu imenu sprejel prvo črko ženinega imena.

Mladi par pa ni prinesel iz Amerike milijonov, kakor so mnogi mislili, nasprotno: Masaryk še ni imel prave službe, ker je čakal na univerzo, preživljati je moral sebe in ženo s poučevanjem in sta morala živeti jako skromno. Šele l. 1878. je postal Masaryk profesor na dunajski univerzi, kjer je kmalu zaslovel po svoji učenosti. L. 1882. so ga poklicali v Prago, kjer se je otvorilo prvo češko vseučilišče. V Pragi je Masaryk šele mogel razviti vse svoje sile v korist svojega naroda. Predaval je na univerzi, zbiral okolo sebe mladino in izdajal učene knjige. V svojem boju za resnico je naletel pogosto na odpor tudi pri domačih ljudeh, a vedno se je izkazalo, da je trdil on prav. Imel je mnogo nasprotnikov. Celo tako daleč je prišlo, da so ga proglasili za izdajalca in ni mogel več na univerzi predavati. On pa se ni ustrašil boja: šel je vun med ljudstvo in delavce in jim je predaval. Njegovo ime je začelo sloveti, posebno ko se je mladina bolj in bolj zbirala okolo njega. Njegova dela so čitali povsod. Vsak njegov stavek je bil dokaz njegovih velikih misli. Češka mesta so ga izvolila za svojega poslanca.

V dunajskem državnem zboru je zagovarjal narodne pravice. Kadar je govoril on, so ga vsi poslušali. Spuščal se je v najtežja vprašanja in je razkrival zmote in napake, v katerih je živela stara avstrijska država. Oni, ki so imeli slabo vest, so se ga začeli bati. Število njegovih prijateljev in sobojevnikov pa je raslo od dne do dne. Rekli so jim »Masarikovci«. A resnica vedno zmaguje — in Masaryk se je boril vedno in povsod za resnico. Pokazal je češkemu narodu njegovo zgodovino in njegove vzore, za katere so se borili največji češki možje.

Okolo Masaryka so se začeli zbirati tudi naši jugoslovenski dijaki in Masaryk se je zanimal tudi za naše razmere, posebno ko je videl, da hočejo Nemci in Madžari podjarmiti ves Balkan.

Ko je l. 1908. avstrijski minister po krivici pridružil Bosno in Hercegovino k Avstriji, je proti temu ugovarjala mala Srbija. Od tega časa je izkušala Avstrija svetu dokazati, da Srbija hujska Jugoslovence, t. j. Hrvate in Slovence proti Avstriji. Zato so avstr. ministri najeli ljudi, ki so ponaredili razne listine, da bi potem pred svetom pokazali, češ, glejte, Srbija ne da miru! Zaprli so na Hrvatskem mnogo ljudi, češ, da so veleizdajalci. Prišli so pred sodišče in so jih

hoteli obesiti. Masaryk pa je došel v Zagreb in je vsemu svetu dokazal, da so ti ljudje nedolžni in da so bile tiste listine ponarejene. Tako je razkrinal laž in svet Avstriji ni več verjel. Bil je večkrat v Beogradu in po naših krajih in je slutil, da se pripravljajo velike reči. In res! Leta 1914. je izbruhnila svetovna vojna. Masaryk je dobro vedel, da bo Avstrija premagana in da se je treba pripravljati na novo bodočnost.

Bil je med onimi, ki so bili pri avstrijski vladi zaznamovani kot »sumljivi«. Le s pomočjo zdravniškega izpričevala se mu je posrečilo priti v Švico, kjer je stopil v zvezo z zastopniki velikih držav, ki so vodile vojno proti Nemčiji in Avstriji. Od te dobe (1915) se začelja njegovo veliko potovanje po vseh delih sveta. Najprej je šel v Italijo, v Rim, od tam v Pariz, kjer je dokazal diplomatom, da prej ne bo v Evropi miru, dokler se Avstrija ne razbije in ne razdeli tako, da bo imel vsak narod svojo državo. Ni bilo lahko prepričati sveta o tem. Vobče se je mislilo, da naj Avstrija ostane in naj bo pravična vsem narodom. Masaryk pa je dokazal, da je to nemogoče, da so imeli Čehi že nekoč pred bitko na Beli Gori (1620) svojo državo in da jo morajo zopet dobiti, enako pa tudi Poljaki, Jugosloveni in drugi narodi. In res so države na to pristopile — to je bil prvi in največji uspeh Masarykov, ki je bil važen tudi za nas, saj smo bili prej sužnji avstrijske tuje države.

Iz Pariza je odšel Masaryk v Rusijo, kjer je bilo mnogo čeških ujetnikov, ki so se hoteli bojevati proti Avstriji. A manjkalo jim je pomoči. Ko je Masaryk prišel v Rusijo in je izdal nanje oglas, da so države obljubile samostojno češko državo, so legije kar rasle iz tal. Masaryk je šel med vojake, jim govoril o pomenu vojne in ljubili so ga vsi tako, da so zlagali pesmi o »tatičku« svojem. Iz Rusije je šel Masaryk v Ameriko, kjer živi mnogo Čehov, da je dobil denarne pomoči in da je tudi nje povabil na boj. Tako so prišle češke legije narske čete tudi v Francijo, kjer so se jako odlikovale. Iz Amerike se je vrnil Masaryk zopet v Pariz, kjer se je ustanovila že prva češka vlada in se je proglasila in potrdila samostojna češka država, še preden je bilo konec vojne l. 1918. Masaryk pa je bil v stalni zvezi s češkimi rojaki na vseh frontah in vsi so ga slušali kot svojega najvišjega zapovednika.

Leta 1918. je morala Avstrija podpisati mir in je razpadla. Čehi in Slovaki so proglasili svojo državo republiko in so soglasno izvolili T. G. Masaryka za predsednika nove republike.

In pred božičem l. 1918. se je po štirih letih izgnanstva, dela in boja vračal Masaryk zmagoslavno v svobodno domovino kot prvi

predsednik Češkoslovaške republike, pozdravljen, spoštovan in oboževan od vsega naroda, ki je v njem videl svojega osvoboditelja, ker je on dovršil dolgo pripravljano delo svobode.

Masarykova vrnitev v domovino je bila prava slavnostna pot. Iz Švice so ga spremljali njegovi ožji prijatelji, ki so se z njim vred borili med vojno za svobodo. Odposlanci češkoslovaškega naroda so mu prišli naproti do meje, kjer so ga slavnostno pozdravili. Povsod ob progi je stal narod in je pozdravljal svojega predsednika. Na vseh postajah so se vršili pozdravi. Ljudje so plakali od radosti. V Pragi je bil velikanski sprejem. Vse mesto je bilo v vencih in zastavah. Sokoli, legijonarji, vojaštvo, narodna društva in tisoči in tisoči češkega ljudstva — vsi so pozdravljali Masaryka — osvoboditelja.

Na starih veličastnih Hradčanih, kjer so nekdam vladali češki kralji, prebiva sedaj predsednik Masaryk. Naš rojak Jože Plečnik popravlja stari grad, da bo zopet lep, kot je bil nekdam. Tja prihajajo zdaj zastopniki vseh držav. Tam je pred dvema letoma slavil predsednik Masaryk svojo sedemdesetletnico. Ves narod in ves svet se mu je prišel poklonit za njegovo veliko delo. Med neštetimi drugimi smo bili tudi mi Jugoslovenci, ki smo se mu zahvalili, da je toliko storil tudi za nas. On je naš zvesti, bratski zaveznik.

Masaryk živi jako preprosto. Že od svoje mladosti je živel tako: ni niti pil niti pušil. Zato je še v svojih poznih letih zdrav, duh njegov je čil. Rad zahaja v prirodo. Vsako jutro zgodaj vstaja in jaha na izprehod. Potem je ves dan pri delu. — Rad zahaja med narod in se pogovarja s preprostimi ljudmi. Zadnjič je bil na Moravskem. Tam je videl tudi starčka med množico ljudi, ki so ga pozdravljali. Stopil je k njemu in ga vprašal, koliko je star.

»Štiriinosemdeset let,« odgovori starček.

»No,« pravi Masaryk, »jaz sem mlajši, skoraj bi vam moral iti po tobak.«

»Prosim!« odgovori presenečeni dedek, ki od sreče ni vedel, kaj bi rekel. In res je čez nekaj časa dobil iz Prage 200 zavitkov tobaka, ki ga zdaj dedek z veliko radostjo puši in misli na svojega dobrega predsednika.

Tudi mi gledamo polni spoštovanja na tega velikega moža, ki je vse svoje sile posvetil domovini. Masarykovo ime ostane z zlatimi črkami zapisano v zgodovini slovanskih narodov!

